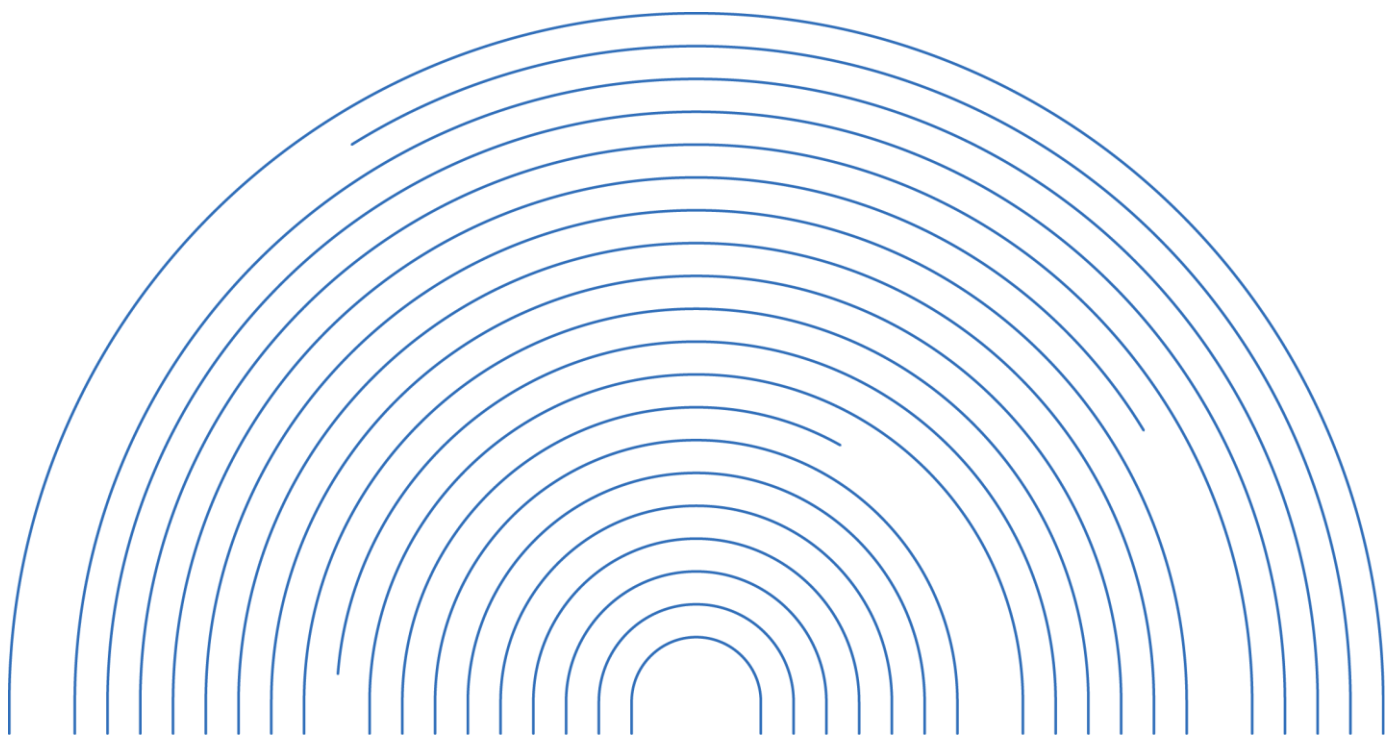

Institut pro kriminologii
a sociální prevenci

Trestní politika a postih recidivních krádeží v České republice

Jan Rozum

Praha 2025

Ediční řada Kontexty

Autor

Mgr. Jan Rozum

Garant

PhDr. Miroslav Scheinost

Na text se vztahují pravidla licence CC BY-NC-ND 4.0

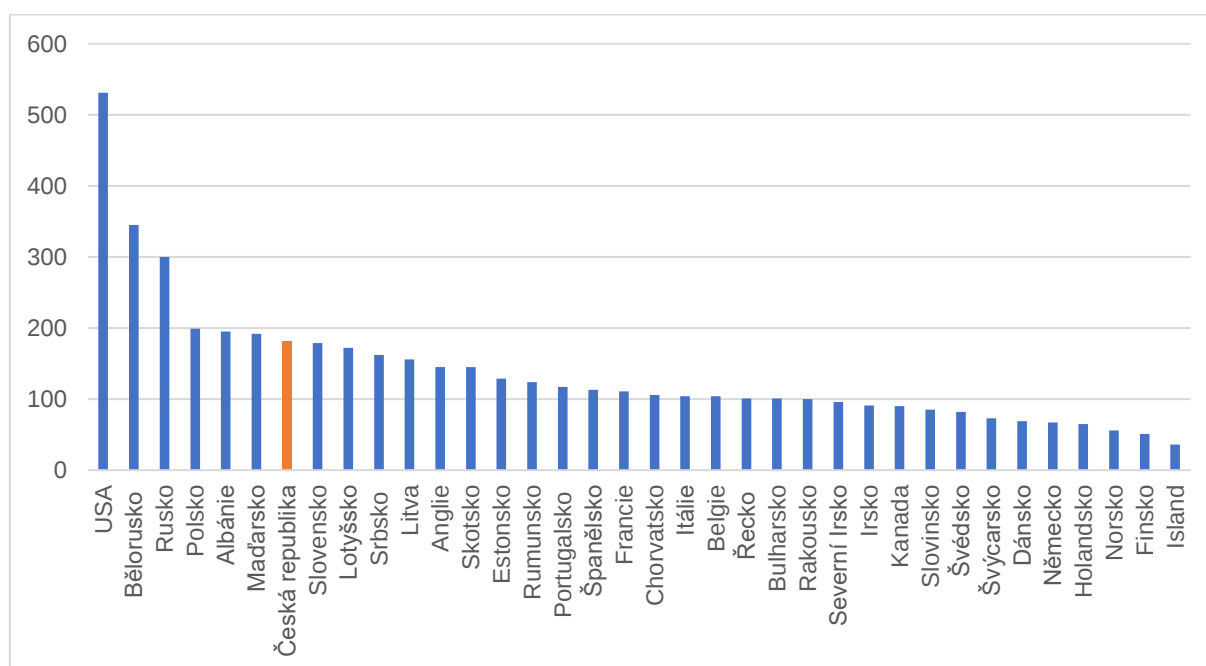
ISBN 978-80-7338-217-9 (online/pdf)

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2025

www.iksp.cz

Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku z roku 2010 (zákon č. 40/2009 Sb.) klade důraz na potřebu změny v hierarchii sankcí, v rámci níž by byl trest odnětí svobody chápán jako „ultima ratio”. Justiční i vězeňské statistiky nicméně hovoří o tom, že podíl osob s nepodmíněným trestem odnětí svobody na celkové struktuře odsouzených se po přijetí nového zákoníku nesnížil, a ten tudíž nepřispěl ke snížení počtu vězněných osob. Trestní zákoník zakotvil přísnější nazírání na recidivu, kdy v rámci zvláštní části trestního zákoníku je stanovena recidiva u více skutkových podstat trestných činů jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby (tzv. zvlášť přitěžující okolnost), než jak tomu bylo v předchozím trestním zákoně. Česká republika má jeden z nejvyšších indexů počtu uvězněných osob v Evropě (index vězeňské populace na 100 000 obyvatel činil v roce 2023 181 osob, blíže Tabulka 1).

Tabulka 1: Index vězněných osob ve vybraných zemích světa

Zdroj: Fair, Helen and Walmsley, Roy (2024) World Prison Population List (14th edition). Technical Report. ICPR, London, UK

Patříme ke státům, kde odsouzení vykonávají v průměru nejdelší nepodmíněné tresty odnětí svobody (k tomu srovnej Zvláštní zpráva Nejvyššího státního zastupitelství „Věznice“ ze dne 21. října 2019 4 NZN 602/2019)¹. Za přeplněnými věznicemi v ČR nestojí příliš vysoká míra kriminality, ale především nepřiměřeně vysoké tresty odnětí svobody (blíže Tabulka 2).

¹ Dostupná na https://verejnazaloba.cz/wpcontent/uploads/2020/01/zvl_zprava_veznice25_09_2019.pdf

Tabulka 2: Členění odsouzených dle délky nařízeného trestu odnětí svobody v letech 2020 až 2024 (vždy k 31. 12. příslušného roku)

Délka trestu	2020	2021	2022	2023	2024*
do 3 měsíců	112	106	123	129	130
3 měsíce (včetně) – 6 měsíců	583	633	719	729	695
6 měsíců (včetně) – 9 měsíců	1 590	1 593	1 889	1 921	2 007
9 měsíců (včetně) – 1 rok	1 303	1 365	1 478	1 551	1 489
1 rok (včetně) – 2 roky	4 047	3 915	3 954	4 206	4 051
2 roky (včetně) – 3 roky	2 783	2 702	2 602	2 690	2 677
3 roky (včetně) – 5 let	2 987	2 875	2 835	2 804	2 839
5 let (včetně) – 7 let	1 594	1 493	1 435	1 461	1 448
7 let (včetně) – 10 let	1 191	1 166	1 117	1 083	1 084
10 let (včetně) – 15 let	840	817	780	751	735
nad 15 let (včetně)	538	532	519	515	516
doživotí	44	46	47	49	48
Celkem	17 612	17 243	17 498	17 889	17 719

Zdroj: Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2023

* Měsíční statistické hlášení za měsíc prosinec 2024

S účinností trestního zákoníku došlo od 1. ledna 2010 ke zpřísnění postihu recidivy u krádeže, kdy u tzv. recidivní krádeže došlo k jejímu vyčlenění do samostatné skutkové podstaty. V případě krádeže podle § 205 odst. 2 trestního zákoníku se nejedná o typickou, klasickou kvalifikovanou skutkovou podstatu, s ohledem na vymezení znaku zpětnosti (recidivy) a na přísnější sazbu uvedenou v tomto ustanovení, se jedná o zvláštní skutkovou podstatu, která v sobě spojuje základní a současně kvalifikovanou skutkovou podstatu ve vztahu k § 205 odst. 1 trestního zákoníku.

V České republice obsahuje trestní zákoník speciální trestní sazby pro recidivisty. Trestní sazby pro recidivisty výrazně ovlivňují velikost české vězeňské populace, protože ve věznicích se nacházejí zejména recidivisté (penologická recidiva v roce 2023 - 66,3 %). Jelikož jsou tyto sazby

zakotveny i u nejfrekventovanějších trestných činů (typicky krádež), tak pochopitelně značným způsobem ovlivňují negativně naši vězeňskou populaci. V roce 2023 bylo k 31. 12. 2023 ve výkonu trestu odnětí svobody celkem 7 381 odsouzených za krádež.

Dle některých odborníků (Drápal, 2022) jsou speciální trestní sazby nevhodné, protože principem moderního trestního práva je trestat primárně za trestný čin, a nikoliv za to, jaký předchozí život pachatel vedl. Sankční politika u nás není efektivní, což se projevuje na stále velké vězeňské populaci. Domníváme se, že i bez těchto sazeb trestní zákoník poskytuje dostatek možností k přísnějšímu trestání recidivistů. Zvláštním případem speciální úpravy pro recidivisty je opakovaná krádež, kde není k naplnění znaků skutkové podstaty vyžadováno způsobení ani minimální škody (10 000 Kč), neboť znakem skutkové podstaty je opakování trestné činnosti (recidiva). Řada pachatelů je každoročně odsuzována za krádeže s minimální škodou.

Jak se negativně projevilo zpřísnění postihu recidivy u trestného činu krádeže po přijetí trestního zákoníku (§ 205 odst. 2 trestního zákoníku), poukazuje například již výzkum z roku 2015 (Scheinost & Válková, 2015). Důležité je připomenout, že řada kriminologických výzkumů upozorňuje (Scheinost & kol., 2015; Tomášek, Diblíková, Scheinost, 2016), že snížení počtu recidivujících pachatelů představuje celý komplex opatření, která souvisejí zejména s realizací sociální a trestní politiky státu. Nicméně i justice, resp. rozhodování soudů může ovlivňovat kriminální kariéru pachatele – samozřejmě nikoli jen jeho izolováním od společnosti, ale zejména využíváním celé škály trestů a alternativních opatření, které zákon umožňuje. Dá se říci, že v současné době je u nás trestání pachatelů páchajících drobné krádeže nastaveno nespravedlivě. Recidivisté, kteří se krádeží opakovaně dopouštějí, dostávají velmi často tresty odnětí svobody jako pachatelé mnohem závažnějších činů.

Na přísnost postihu recidivy u trestného činu krádeže upozorňuje i část respondentů z řad soudců a státních zástupců, a to v rámci výzkumu sankční politiky, uskutečněném v Institutu pro kriminologii a sociální prevenci v roce 2013 (Scheinost & Válková, 2015). Respondenti navrhovali zmírnění postihu recidivy u trestného činu krádeže, a to ve smyslu snížení, resp. zrušení spodní hranice sazby 6 měsíců. Podle jejich názoru by soud mohl individuálněji zvažovat potřebnou délku nepodmíněného trestu odnětí svobody, a to vzhledem k okolnostem případu a osobě pachatele. Podle kriminologických výzkumů navíc vysoké tresty neodrazují od páčání trestné činnosti a nesnižují recidivu. Někteří odborníci (Drápal, 2022) dokonce navrhuji i nastavení minimální

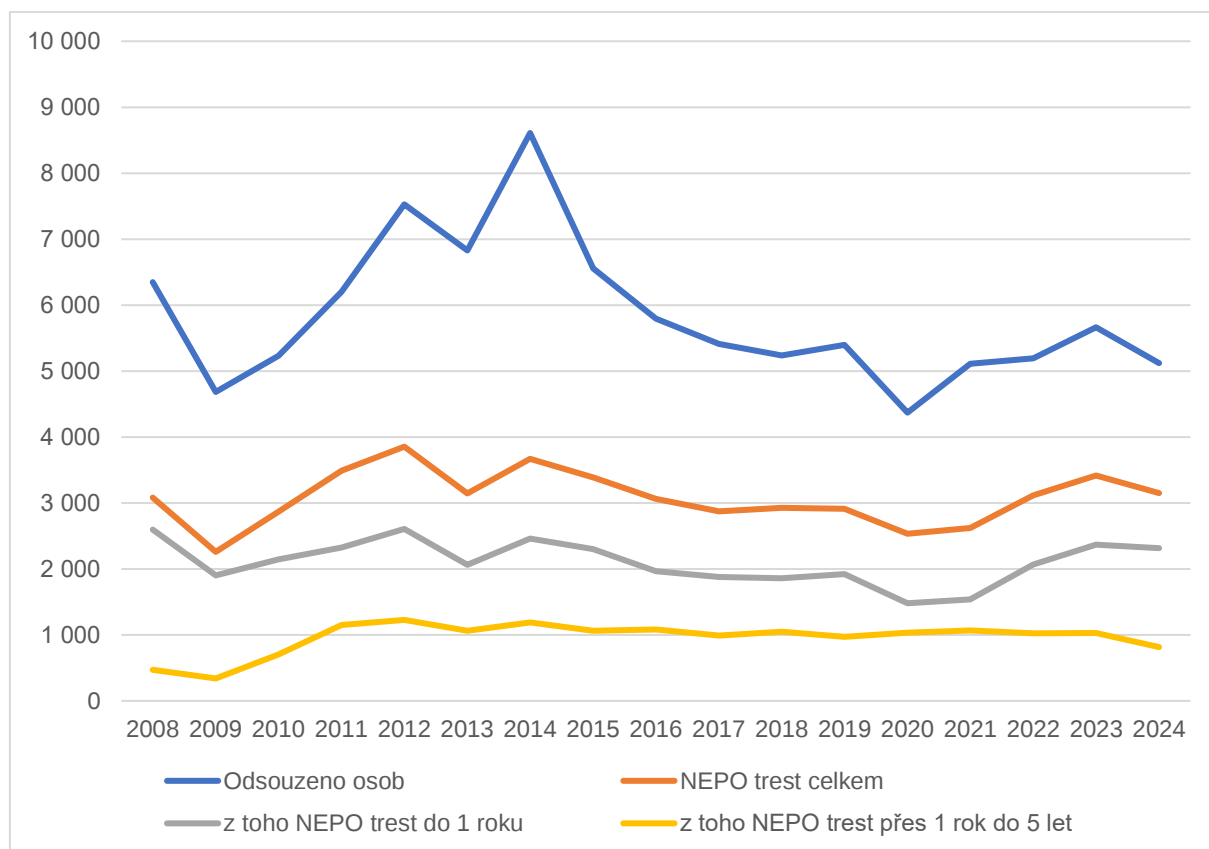
hranice škody i u opakované krádeže (např. do 1 000 Kč), které by zamezilo přílišnému rozpínání trestní represe a ušetřilo by, podle odhadu, desítky milionů korun ročně. Výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (Scheinost & kol., 2015) potvrdil, že nejvyšší podíl budoucích recidivistů lze očekávat mezi pachateli majetkové kriminality (krádeží). Podíl recidivujících osob po dvou letech u odsouzených za krádež činil ve zkoumaném vzorku 1 382 osob 59,3 % (z toho nestejnorodá recidiva 30,3 %, stejnorodá recidiva 8,9 % a speciální recidiva 60,8 %). Výše uvedená změna trestních sazeb se tudíž výrazně projevila po přijetí nového trestního zákoníku v počtu vězněných osob, kdy došlo k zvýšení počtu uložených krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody. Ke zvýšení postihu za recidivu došlo trestním zákoníkem i u jiných frekventovaných méně závažných trestných činů (jako jsou např. trestný čin zanedbání povinné výživy či trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání). Takový důsledek byl nežádoucí a byl proto dalšími novelizacemi trestního zákoníku částečně napraven (viz zákon č. 390/2012 Sb.). Revizí ale neprošla úprava trestného činu krádeže.

Z následující Tabulky 3 a grafu je vidět, že po přijetí nového trestního zákoníku došlo ke zvýšení podílu nepodmíněných trestů odnětí svobody odsouzených za trestný čin krádeže podle § 205 odst. 2 trestního zákoníku v rozpětí od 1 do 5 let, a to právě u skupiny odsouzených za recidivu. Následkem čehož dochází k přetěžování vězeňského systému odsouzenými za bagatelní majetkovou kriminalitu.

Tabulka 3: Odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody podle délky trestu za trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1 písm. e) trestního zákona (zákon č. 140/ 1961 Sb.) a podle § 205 odst. 2 trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.)

Rok*	Odsouzeno osob	Trest NEPO celkem	Z toho do 1 roku	Přes 1 rok do 5 let
2008 STRZ**	6 348	3 082	2 597	469
2009	4 683	2 259	1 904	340
2010 NTRZ***	5 232	2 870	2 146	706
2011	6 203	3 489	2 327	1 153
2012	7 528	3 854	2607	1 228
2013	6 828	3 145	2 065	1 065
2014	8 609	3 669	2 462	1 190
2015	6 556	3 388	2 299	1 065
2016	5 795	3 064	1 966	1 084
2017	5 413	2 874	1 878	990
2018	5 237	2 925	1 858	1 049
2019	5 397	2 912	1 923	969
2020	4 370	2 532	1 480	1 036
2021	5 109	2 620	1 538	1 068
2022	5 191	3 114	2 068	1 025
2023	5 662	3 415	2 369	1 030
2024	5 119	3 149	2 316	818

Zdroj: *databáze Ministerstva spravedlnosti CSLAV k datu 21. 1. 2025; ** zákon č. 140/ 1961 Sb.; trestní zákon, *** zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník

Pro tuto skupinu odsouzených za trestný čin krádeže je typický výrazný podíl penologické recidivy (k tomu blíže Příloha – Počty odsouzených aktuálně vykonávající trest odnětí svobody k 31. 12. 2024 pro trestný čin krádeže podle § 205 odst. 2 TRZ).

Závěr

V České republice je vysoký index vězněných determinován okolnostmi, které jsou vzájemně provázané. Příčinou vysoké vězeňské populace jsou dlouhé nepodmíněné tresty odnětí svobody, vysoké počty přeměněných alternativních trestů a výkon kumulovaných trestů odnětí svobody.

Pokud se zaměříme na snížení délky vykonávaného trestu odnětí svobody, experti doporučují zaměřit se na snížení trestních sazeb (především spodních sazeb), dekriminalizace vybraných jednání a zamezení výkonu kumulovaných trestů odnětí svobody (Zvláštní zpráva Nejvyššího státního zastupitelství „Věznice“ ze dne 21. října 2019 4 NZN 602/2019; Drápal, 2022).

Vláda České republiky dne 19. 11. 2024 předložila Poslanecké sněmovně návrh novely trestního zákoníku, trestního řádu a dalších souvisejících zákonů. Návrh má za cíl přehodnocení některých parametrů současné trestní politiky, a to formou úpravy podmínek pro ukládání peněžitého trestu a dalších alternativních trestů, reakcí na kumulaci trestů, snížením trestní represe a posílením oportunních prvků v rámci přípravného řízení a restorativních prvků v rámci trestních řízení.

Omezovat kriminalitu či recidivu pachatelů pouze prostřednictvím trestní represe nefunguje, protože trestná činnost je podmíněna řadou sociálních, ekonomických a jiných faktorů. Uplatnění represivních přístupů a sankcí založených na odstrašení může mít kontraproduktivní účinky.

Pokud jde o trestný čin krádeže, tak je navrhováno snížení míry trestního postihu za opakovanou krádež, kdy dojde ke snížení jak dolní, tak horní hranice trestní sazby. Úprava trestní sazby trestu odnětí svobody za opakovanou krádež se podle návrhu vrací k úpravě platné za předchozího trestního zákona.

Domníváme se, že je to správná cesta. Soud by mohl individuálněji zvažovat potřebnou délku nepodmíněného trestu, a to vzhledem k okolnostem případu a osobě pachatele. Snížení sazby ale nebude mít, podle našeho názoru, výrazný vliv na rozšíření ukládaných alternativních trestů.

Literatura

- Fair, H., Walmsley, R. (2024). *World Prison Population List (14th edition). Technical Report*. ICPR, London, UK.
- Nejvyšší státní zastupitelství. (2019). *Zvláštní zpráva Nejvyššího státního zastupitelství „Věznice“ (2019)*, 4 NZN 602/2019.
- Drápal, J. (2022). *Speciální skutkové podstaty pro recidivisty: Nepromyšlené a škodlivé*. Legal Data Hub.
- Scheinost, M., Válková, H. a kol. (2015). *Sankční politika a její uplatňování*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Scheinost, M. a kol. (2015). *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Tomášek, J., Diblíková, S., Scheinost, M. (2016). *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

Příloha

Počty odsouzených aktuálně vykonávající trest odnětí svobody k 31. 12. 2024 pro trestný čin krádeže podle § 205 odst. 2 TRZ

Kolikrát ve VTOS pro § 205 TRZ	Počet vězněných osob
0x	226
§205/1a, 2	34
§205/1a, b, 2	4
§205/1a, c, 2	1
§205/1a, d, 2	3
§205/1b, 2	13
§205/1b, 2, 3	1
§205/1b, 2, 4c	3
§205/1c, 2	7
§205/1d, 2	4
§205/1d, 2, 4a	1
§205/2	152
§205/2, 3	1
§205/2,4b	2
1x	280
§205/1a,2	32
§205/1a, 2, 3	1
§205/1a, 2, 4a, c	1
§205/1a, 2, 4b	1
§205/1a, 2, 5a	1
§205/1a, b, 2	10
§205/1a, d, 2	4
§205/1b, 2	13
§205/1b, 2, 3	2
§205/1b, 2, 3, 4b	1
§205/1b, 2, 4c	1
§205/1c, 2	3
§205/1c, d, 2	1
§205/1d, 2	5
§205/2	198
§205/2, 4b	6
2x	221
§205/1a, 2	32
§205/1a, 2, 3	1
§205/1a, b, 2	12
§205/1a, b, c, 2	1
§205/1a, c, 2	1
§205/1a, d, 2	3
§205/1b, 2	11
§205/1b, 2, 3	2
§205/1c, 2	2
§205/1d, 2	5
§205/2	147
§205/2, 3	2
§205/2, 4b	2

3x	166
§205/1a, 2	18
§205/1a, 2, 3	1
§205/1a, b, 2	11
§205/1a, c, 2	1
§205/1a, d, 2	2
§205/1b, 2	7
§205/1b, 2, 3	1
§205/1c, 2	3
§205/1d, 2	4
§205/2	116
§205/2, 3	1
§205/2, 3, 4b	1
4x	127
§205/1a, 2	18
§205/1a, 2, 3	2
§205/1a, b, 2	4
§205/1a, d, 2	2
§205/1b, 2	5
§205/1b, 2, 3	2
§205/1c, 2	2
§205/1c, d, 2	1
§205/1d, 2	4
§205/1d, 2, 4a	1
§205/2	84
§205/2, 3	1
§205/2, 4b	1
5x	118
§205/1a, 2	15
§205/1a, b, 2	10
§205/1a, d, 2	3
§205/1b, 2	5
§205/1b, 2, 3	2
§205/1c, 2	2
§205/1d, 2	5
§205/2	73
§205/2, 3	1
§205/2, 4b	2
6x	66
§205/1a, 2	7
§205/1a, 2, 3	1
§205/1a, b, 2	1
§205/1a, c, 2	1
§205/1a, d, 2, 4b	1
§205/1b, 2	4
§205/1c, 2	3
§205/1d, 2	4
§205/2	44
7x	49
§205/1a, 2	9
§205/1a, b, 2	4
§205/1b, 2	5
§205/1b, 2, 3	1
§205/1d, 2	1
§205/2	27
§205/2, 3	2

8x	36
§205/1a, 2	8
§205/1a, b, 2	1
§205/1a, c, 2	1
§205/1a, d, 2	2
§205/1b, 2	4
§205/1b, 2, 3	2
§205/2	17
§205/2,3	1
9x	27
§205/1a, 2	3
§205/1a, b, 2	1
§205/1a, c, d, 2	1
§205/1b, 2	2
§205/2	18
§205/2,3	1
§205/2, 4b	1
10x	19
§205/1a, 2	4
§205/1a, b, 2	1
§205/1a, c, 2	1
§205/1b, 2	3
§205/2	8
§205/2, 4b	2
11x	17
§205/1a, 2	2
§205/1b, 2, 3	1
§205/1c, 2	1
§205/2	13
12x	9
§205/1b, 2	2
§205/2	7
13x	3
§205/1a,2	1
§205/2	2
14x	3
§205/1a, b, 2	1
§205/2	2
15x	5
§205/1a, 2	1
§205/2	4
16x	2
§205/1d, 2	1
§205/2	1
18x	2
§205/2	2
19x	1
§205/2	1
20x	1
§205/2	1
22x	1
§205/2	1
Celkový počet odsouzených	1 379
Celkový počet odsouzených pouze za trestný čin krádeže podle § 205 odst. 2	918